

BROTT SOM SKER PÅ NÄTET OCH VIKTEN AV ATT FÖRA DEM PÅ TAL

Metoder för att föra brottmål på tal

Brott som sker på nätet och vikten av att föra dem på tall

Metoder för att föra brottmål på tal

Verksamheten stöds av:

Brottsofferjouren 2018

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord	4
Viktigt före start	6
Brottsofferjouren (RIKU)	7
Brott som sker på nätet	8
PowerPoint-presentationen	9
Diskussionsfrågor	13
Frågesport	15
Svaren till frågesporten	18
Bibliografi	20
BILAGA 1. Brev till vårdnadshavarna	

Förord

Du håller Brottsofferjourens (RIKU) materialpaket Metoder för att föra brottmål på tal i din hand. Materialet är lämpligt att användas av alla vuxna som arbetar med unga. I skolorna kan materialet exempelvis användas under lektioner i hälsokunskap, samhällslära eller på klassföreståndarens lektioner. Materialpaketen kan även användas på församlingarnas konfirmationsläger eller på andra tillställningar för unga. Med hjälp av materialpaketen kan man till exempel hålla olika kvällsaktiviteter med olika teman på ungdomsgårdarna. Innan du börjar ska du läsa den viktiga delen Viktigt innan du börjar på sidan 6.

Det finns sammanlagt sju materialpaket med olika teman:

Vad är våld i sällskapsrelationen? – Reflektion gällande identifieringen av de egna gränserna

Det fysiska våldets allvar och samtalets betydelse

Identifiering av sexualbrott och vikten av att söka hjälp

Man får prata om familjevåld – Vad menas med att få hjälp?

Identifierar vi brott som sker i skolan?

Brott som sker på nätet och vikten av att föra dem på tal

Ett eget materialpaket har riktats till de ungas vårdnadshavare:

Betydelsen av förebyggande diskussion och stödandet av unga brottsoffer – till vårdnadshavarna

Alla materialpaket fungerar som egna helheter men du kan även gå igenom alla ämnesområden om du vill.

Syftet med materialet är att väcka de ungas medvetenhet inom de olika ämnesområdena och varför det är viktigt att vara medveten om det här. Det är viktigt att sätta ord på fenomenet åt de unga och på så sätt förebygga fenomenen samt göra det möjligt att söka hjälp.

I alla materialpaket ingår även en video om Brottprocessen som öppnar upp Finlands brottprocess och dess gång. Videon berättar även hur Brottsofferjouren kan hjälpa. Om du använder dior är Brottprocessen-videon kopplad till den här helheten. I annat fall kan man titta på videon före eller efter diskussionen eller frågesporten.

Det är bra att berätta åt de unga om videon som riktar sig till vårdnadshavarna, Föräldrarna som stöd för det unga brottsoffret. Videon finns på Brottsofferjourens YouTube-kanal på adressen www.youtube.com/rikosuhripaivystys. Genom att skrolla neråt på framsidan hittar man "Unga som brottsoffer" där man kan välja video. Som bilaga till materialet finns ett brev till vårdnadshavarna som man vid behov antingen kan skriva ut eller skicka elektroniskt. Syftet med brevet är att göra det möjligt att fortsätta diskussionen hemma hos den unga.

Genomgången av materialpaketet inleds alltid med att titta på en video kopplat till ämnet. Videorna finns på YouTube-kanalen Äidin Puheenvuoro (Mamma har ordet). Brottsprocessen-videon finns på Brottsofferjourens YouTube-kanal under "Videor".

Videorna till det här materialpaketet har producerats i samarbete med youtubern Äidin Puheenvuoro.

Seksuaalirikokset netissä – Näin tunnistan tilanteet ja saat apua https://youtu.be/ot5VexWp0_A

Haukkuminen, feikki profiili tai luvaton kuva somessa – Mistä apua? <https://youtu.be/Wsw2UYS7inw>

Miten keskustella vaikeista asioista kotona? Katsojien vinkin! <https://youtu.be/bhlf-45amtQ>

Materialpaketen innehåller olika alternativ för genomgången av ämnena. Välj de alternativ som passar dig och gruppen bäst. Frågorna till frågesporten är också tillgängliga elektroniskt på framsidan till www.riku.fi/nuoret.

- PowerPoint -> syftet är att definiera fenomen och öka kunskapen i ämnet
- Diskussion -> syftet är att väcka den unga att själv fundera på fenomenet samt uppmuntra att lyfta fram egna åsikter
- Frågesport -> ett annorlunda sätt att lära sig, väcka diskussion och ge kunskap om fenomenet
- Alternativt kan man inleda genomgången av materialet på förhand genom att ge de unga i uppgift att titta på videorna i materialpaketet.

Dessa alternativ kan fritt kombineras och tillämpas så de passar den egna gruppen. Diskussionsfrågorna kan man till exempel ta fram under PowerPoint-presentationen. Frågesporterna kan man till exempel använda enskilt eftersom det i svaren finns information om fenomenet.

Viktigt före start

1. Berätta för unga före starten att en del kan komma att tänka på egna upplevelser. Dessa erfarenheter delas inte i gruppen. Fastän det skulle uppstå en förtrolig stämning i gruppen, betona för de unga, att detta inte är ett ställe att dela egna upplevelser. Den unga kan senare ångra att hen delat sina egna erfarenheter. Materialets syfte är att presentera fenomen och hjälpa unga känna igen dessa. Ingen ska behöva känna att saken tagits upp på grund av hens egna erfarenheter.
2. Gå i början genom de ställen dit den unga vid behov kan ta kontakt. Kunde du vara en trygg vuxen som kunde förmedla hjälp?

Exempel på möjliga ställen:

- En vuxen som den unga upplever som trygg (målsmän, mor- och farföräldrar, granne, kompisens målsman, handledare för hobbyverksamhet)
- Skolans anställda (en lärare som upplevs som trygg, hälsovårdare, kurator, skolpsykolog eller skolans ungdomsarbetare)
- Kommunen socialtjänster (ungdomsarbete, barnskydd)
- Hälsovård (kommunens hälsovårdstjänster, terapitjänster, ungdomspsykiatriska polikliniken)
- Brottsofferjouren (serviceställe, RIKUchat, Hjälpande telefonen)
- Församlingen (ungdomsarbetare, diakoner, präster)
- Skyddshem (skyddshem för unga)

Om en ungdom kommer för att prata med dig efteråt kan det hända att hen behöver uppmuntras att prata om saken. Rädsla för vad som händer sedan kan vara ett hinder att söka hjälp. Ställ en direkt fråga, om du misstänker att den unga blivit offer för brott och säkra att den unga är i trygghet. Betona, att ansvaret för det skedda inte är den ungas. Kom ihåg din egen plikt att göra en polisanmälan och till barnskyddet i vissa situationer.

Brottsofferjouren (RIKU)

Brottsofferjouren (RIKU) erbjuder stöd, handledning och vägledning i brottsärenden för brottsoffer, deras närmaste samt vittnen i brottmål. Dessutom hänvisar RIKU vid behov till övriga tjänster såsom krishjälp.

Brottsofferjouren har utöver centralkontoret 7 regionkontor och cirka 30 serviceställen kring landet.

RIKU kan kontaktas via telefon eller internet. Det är även möjligt att avtala om en personlig tid vid närmaste serviceställe. Kontakt kan även tas anonymt.

RIKU erbjuder dessa tjänster

- RIKUchat, där man kan fråga om sådant som gäller brottsoffer
- Sidor för unga, där man hittar information
- RIKUs hjälpande telefon
- Juristens telefonrådgivning med tips och vägledning till lagenliga rättigheter
- Stödpersonsverksamhet via serviceställe

Ytterligare information om tjänsterna på adressen www.riku.fi/nuoret

Med hopp om tankeväckande stunder kring materialet!

Brott som sker på nätet

Det är bra att påpeka att informationen i materialpaketet är på en allmän nivå och blir på så sätt inte föråldrad direkt. Det är viktigt att skapa en diskussionsförbindelse med unga och upprätthålla den så att de unga även vågar tala om svåra frågor med vuxna. Unga berättar nödvändigtvis inte om sina upplevelser åt någon, eventuellt åt en vän.

Internet och social media är en del av vardagen och alltmer tid spenderas där. På nätet kan man göra många vardagliga saker såsom att diskutera med kompisar, dela innehåll och söka efter information. I bästa fall sprider social media och internet glädje, en känsla av samhörighet samt sociala kontakter. Utmaningar på nätet medför till exempel möjligheten att agera anonymt som möjliggör störande och brottsligt beteende. Det som är olagligt i det verkliga livet är även olagligt på nätet. På nätet kan situationer snabbt urarta då informationen sprids väldigt snabbt.

Trots att användningen av smartapparater hör till vardagen måste man lära sig digitala färdigheter. För att dessa digitala färdigheter ska utvecklas på rätt sätt behövs vägledning och uppmuntran till en mångsidig användning av nätet. För att förbättra den egna digitala säkerheten ska man känna till riskerna och skyddsmekanismerna samt lära sig metoderna för en säker digital kommunikation. Det är normalt att det på nätet ibland är svårt att skilja på vad som är äkta och inte. Dessa misstag händer alla. (Haasio 2016, 10–16, Stowell 2017, 5, digitaalinen vaino 2017, 6.)

Trakasserier på nätet kan ha kort- och långvariga negativa sociala och hälsomässiga följder. Trakasserioffren kan till exempel bli deprimerade och få nedsatt självkänsla. Beroende på situationen kan självdestruktiva tankar och självskadebeteende framkomma. Till exempel en ung som skickat bilder med sexuell underton till en annan part kan senare uppleva ångest och stress över att bilderna kan delas och laddas upp åt andra. Vuxna förstår inte alltid hur mycket unga diskuterar med okända personer på nätet. (Chassiakos ym. 2016. s. 9-11.)

PowerPoint-presentationen

PowerPoint-presentationen baseras på fakta om ämnet och fenomenet. Presentationen kan användas tillsammans med övriga alternativ eller enskilt. I PowerPoint-diorna specificeras fenomenet, berättas varför det är viktigt att söka hjälp och hur ingripa i situationen samt hur man kan söka hjälp. Diorna innehåller tilläggsinformation för presentatören, med vilken presentationen och diskussionen kan preciseras.

I slutet på diapresentationen kan en brottsprocessvideo ses och vid behov kan en diskussion om den föras.

METODER FÖR ATT FÖRA BROTTMÅL PÅ TAL

Brott som sker på nätet och vikten av att föra dem på tal

Toimintatukua:
Verksamheten stöds av:

SE VIDEO OM ÄMNET

- Videorna (finskspråkig) finns på YouTube-kanalen Äidin Puheenvuoro (Mamma har ordet)
 - Seksuaalirikokset netissä – Näin tunnistan tilanteet ja saat apua https://youtu.be/ot5VexWp0_A
 - Haukkuminen, feikkiprofilii tai luvaton kuva somessa – Mistä apua? <https://youtu.be/Wsw2Uy57mww>
 - Miten keskustella vaikeista asioista kotona? Katsojien vinkin! <https://youtu.be/bhlf-45amtG>

Utmaningar

- På nätet kan man agera anonymt vilket ger möjlighet till
 - Störande beteende
 - Mobbning och brott
- Det som är olagligt i det verkliga livet är även olagligt på nätet.
- Situationen kan ändra snabbt på nätet eftersom information kan spridas okontrollerat.
 - En hänfull bild kan spridas brett. Publicering och spridning av bilden kan orsaka lidande för offret.

Vad innebär anonymitet på nätet?

- Med anonymitet kan man försöka skydda sin egen identitet.
- Det är bra att vara medveten om hurudana digitala spår man lämnar efter sig, bl.a. lokaliseringssuppgifter, information om kompisar och sökhistoriken kan ofrivilligt avslöja överraskande mycket information till en annan användare.
 - Informationen kan samlas in via olika sociala mediekanalet.
 - Det är bra att begränsa privat- och säkerhetsinställningarna.
 - Olika program och hemsidor samlar till exempel in mycket information om sin användare.
 - Det är bra att lära sig hur man förhindrar program från att använda information och hur lokaliseringssuppgifterna stängs av.
- Det är viktigt att ha starka lösenord och inloggningsuppgifter i de olika tjänsterna.
 - Avslöja inte inloggningsuppgifterna åt någon.

Vilka brott kan unga råka ut för på nätet?

- Olika sexualbrott såsom
 - Lockande av barn i sexuella syften (grooming)
 - Det är fråga om att försöka vinna offrets förtroende och på så sätt förbereda sexuellt utnyttjande av en person under 18 år.
 - Man manipulerar alltså den unga med hjälp av en affektions- och förtroenderelation och strävar efter att få den unga att gå med på sexuella handlingar.
 - Detta händer ofta i chattar, andra interaktiva tjänster eller sammanslutningar.
 - Det börjar ofta med en oskyldig diskussion eller beröm.
 - Lockande av barn i sexuella syften definieras enligt lag som en straffbar handling.

Olika sexualbrott på nätet

- Köp av sexuella tjänster av ung person
 - T.ex. köp eller försök till köp av sex
 - Köpet kan ske med andra medel än pengar, t.ex. varor
- Tvingande till sexuell handling
 - T.ex. sexuella förslag och påtryckningar
 - T.ex. be om nakenbilder-/videor av minderåriga och använda dessa för utpressning
- Sexuellt utnyttjande av barn
 - T.ex. skicka sexuellt anspelade material till en minderårig
- Innehav och spridning av barnpornografisk bild
 - T.ex. Innehav av sexuellt anspelade bild på en person under 18 år

20.12.2018

Tips för hur man agerar på nätet

- Man kan aldrig vara säker på vem man talar med på nätet.
 - Gärningsmannen kan även vara en bekant vars meddelanden kan skapa förvirring.
- Man har alltid rätt att säga nej.
 - Även om du redan har kommunicerat men börjat ångra dig. Du kan alltid avsluta kommunikationen.
- Man behöver inte titta på allt innehåll.
 - Om det ger dig ångest eller upprör dig att läsa eller se något specifikt stänger du webbläsaren.

Tips för hur man agerar på nätet

- Sexting, dvs. sexkommunikation, innebär att skicka intima bilder och meddelanden till en annan.
 - Fundera noggrant hurdana bilder du skickar eftersom de i slutändan kan bli publicerade. Dela bara sådana bilder och videor som du skulle kunna visa offentligt.
 - Risken finns alltid att även bilder som skickats privat kan spridas offentligt. En före detta partner kan efter att förhållandet upphört dela bilder för att hämnas.
- Dela aldrig vidare nakenbilder som tagits på andra.
 - Delning av nakenbilder på minderåriga kan till och med tolkas som spridning av barnpornografi.

Varningsklockorna borde ringa om någon på nätet

(Stovell 2017)

- Ger dig mycket beröm för att vinna ditt förtroende.
- Skickar osakliga meddelanden till dig eller talar med sexuell anspelning.
- Frågar personliga frågor om dig och din kropp.
- Ber dig att hålla diskussionen hemlig.
- Alltid håller med dig och gillar samma saker.
- Säger att du inte kan lita på dina närmaste.
- Vill sällskapa trots att ni aldrig träffats ansikte mot ansikte.

Andra brott på nätet

- Ärekränkning
 - T.ex. producera och dela hånfulla bilder/ videor
 - T.ex. spridning av falska rykten
- Spridning av information som kränker privatlivet
 - T.ex. spridning av uppgifter gällande privatlivet, bl.a. andras allvarliga hälsorelaterade uppgifter
- Olaga hot
 - T.ex. hota någon annan så att den andra har motiverad orsak att vara rädd för sitt liv/sin hälsa, bl.a. hota att döda eller misshandla den andra

Andra brott på nätet

- Bedrägeri
 - T.ex. försäljning av obefintliga varor och andra finansiella bedrägerier
- Identitetsstöld
 - T.ex. skapa en fejkprofil eller överta och missbruka någon annans konto på sociala medier
- Förföljelse
 - T.ex. oönskad förföljelse/kontakt som orsakar rädsla via vilken kommunikationsform/sociala mediekanalet som helst

Vem kan falla offer för brott på nätet?

- Vem som helst kan falla offer för brott på nätet.
- Man kan försöka förebygga att falla offer för brott.
 - Genom att ha koll på integriteten och lokaliseringssuppgifterna, gömma lösenord etc.
- Risken ökar genom oförsiktighet och dumdristigt beteende eftersom det på nätet finns människor som utnyttjar andras sårbarhet.
 - Utnyttjare kan till exempel lockas av närhets- och uppmärksamhetsörstande personer.
- Ansvar ligger alltid hos gärningsmannen trots att offret skulle ha varit aktiv till en början.
- Den som fallit offer för brott har inget att skämmas för.
- Gärningsmännen kan vara professionella och skickliga på det de gör.

Hur agera om du misstänker att du råkat ut för brott eller något ledsamt på nätet?

- Berätta genast om misstanken åt någon pålitlig vuxen.
 - Till exempel vårdnadshavaren, ungdomsarbetsaren, skolkuratorn.
- Vid behov kan man be om hjälp av nätpolisen eller göra en brottsanmälan till polisen.
- Man kan också fråga om råd i Brottsofferjourens chatt.
- Spara eventuella meddelanden och bilder som bevis.
 - Ta vid behov en skärmdump.
- Vid behov meddelar du administratörerna om personen eller om osakligt innehåll.
- Spärra personen i tjänsten om hen stör dig.
- Man behöver inte känna till vilken brottsrubricering det är fråga om för att få hjälp.

Varför är det svårt att be om hjälp om man misstänker att allt inte är bra?

- Det största hindret för att söka hjälp och diskutera är skam och mod.
 - Skam är onödigt. Den vuxna ser gärningsmannens ansvar i situationen.
 - Det enda sättet att få hjälp är att prata. Du är inte ensam med det som skett.
- Att inte tala om och hemlighålla det som skett kan förvärra välbefinnandet.
- Att tala med någon annan kan hjälpa att se situationen ur en ny synvinkel.
- Genom att dela och tala om sina egna problem med någon annan gör det möjligt att bearbeta det som skett.

Min och din integritet på nätet

Vad betyder det?

Hurudana bilder får man dela på nätet?

- I offentliga utrymmen och situationer får man i regel ta bilder.
 - Till exempel i köpcenter, på skolan, på gatan och i kollektivtrafiken.
- Bilder som andra tagit får inte delas utan tillstånd.
- Det är god sed att be om lov av personen på bilden för publicering av bilden.
 - I hänfullt syfte får man aldrig publicera bilder av andra.
- Bilder och videor kan vara omöjliga att radera efter att de delats.
- I en enkät berättade 42 % av ungdomarna att de påträffat bilder eller videor av dem själva på nätet som någon annan publicerat och som de själva inte skulle ha velat publicera. (Ajmamedia & Lasten ja nuorten sähkö 2017)

Begrundande i social media

(Some ja nuoret 2018 kyselytulokset)

- Bland de som svarade förstod 76 % helt och hållet att innehållet på nätet även kan hittas efter flera år, t.ex. med hjälp av Google.
 - Alla är dock inte medvetna om hurdana skada osakligt innehåll kan orsaka antingen för användaren själv eller objektet i innehållet.
- 71 % av de unga är av den åsikten att användningen av social media borde läras ut åt unga i hemmet eller i skolan.
 - 27 % av de som svarade är av den åsikten att det inte är nödvändigt att lära ut användningen av social media utan att var och en kan lära sig användningen på egen hand.

VAD ÄR BROTTSOFFERJOUKEN RIKU?

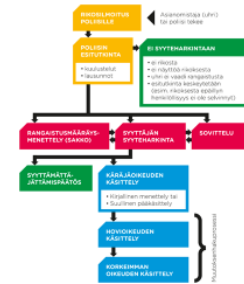
- Riktad till brottsoffer, anhöriga och de som vittnar i brottmål.
 - Stöd och vägledning i brottmål
- Webbsidor för unga www.riku.fi/nuoret
- RIKUchat öppen vardagar 9.00-15.00 samt måndagskvällar 17.00-19.00
 - Stöd och vägledning med låg tröskel
 - Möjlighet att ställa frågor om brottsofferärenden
 - Anonymt om så önskas
 - RIKU nås även på Twitter, Facebook, Instagram och mobilappen Help.Some

- RIKUs serviceställen kring Finland.
 - Stödpersonverksamhet via serviceställe
 - Kontaktuppgifter till närmaste serviceställe hittas på www.riku.fi/yhteystiedot
- RIKUs hjälpanummer 116 006
- Juristens telefonrådgivning 0800 161 177, med tips och vägledning till lagenliga rättigheter

STRAFFPROCESS

- Video är på svenska. Se här <https://youtu.be/EUYtpRsRCJg>

Bibliografi

- Almamedia & Lasten ja nuorten säätiö. Viidennes nuorista kokenut kiusaamista internetissä. Uutinen. 10.7.2017. <https://www.almamedia.fi/uutishuone/uutinen/10-07-2017-viidennes-suomalaisnuorista-kokenut-kiusaamista-internetissa%C3%A44>. Viitattu 13.6.2018
- Chassiakos, Y., Radesky, J., Christakis, D., Moreno, M. & Cross, C. 2016. Children and Adolescents and Digital Media. American Academy of Pediatrics. 10.1542/peds.2016-2593 originally published online October 21, 2016. <http://pediatrics.aappublications.org/content/pediatrics/early/2016/10/19/peds.2016-2593.full.pdf>. Viitattu 21.9.2018.
- Digitaalinen vaino parisuhteessa. 2017. Varjo-hanke. https://varjosta.fi/wp-content/uploads/2018/06/DigitaalinenVainoParisuhteessa_korjattu.pdf. Viitattu 11.9.2018

Bibliografi

- Ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut, 2016. Suomessa asuvien 13-29 -vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo. <https://www.ebrand.fi/somejanuoret2016>. Katsottu 13.6.2018
- Haasio, A. 2016. Koukussa nettiin. Lapset, nuoret ja verkon vaarat. Helsinki: BTJ Finland Oy
- Laitinen, J. 2017. Kodin kyberopas. Ohjeita digitaaliseen arkeen. Turvallisuuskomitea. Helsinki: Lönnberg Print
- Pönkä, H. 2017. Open somekirja. Sosiaalisen median oppimisympäristöt ja menetelmät. Jyväskylä: Docendo Oy
- Stowell, L. 2017. Oikeella tavalla online. Helsinki: Lasten keskus ja kirjapaja Oy

30.11.2018

Diskussionsfrågor

I det här paketet ingår tre videor

- Seksuaalirikokset netissä – Näin tunnistan tilanteet ja saat apua
- Haukkuminen, feikkiprofiili tai luvaton kuva somessa – Mistä apua?
- Miten keskustella vaikeista asioista kotona? Katsojien vinkin!

Då ni har tittat på videorna i materialpaketen är det möjligt att diskutera ämnet på basis av olika frågor. Personen som leder diskussionen kan själv beroende på gruppen välja om diskussionen sker i små grupper eller med hela gruppen.

Det är viktigt att ventilera ämnet tillsammans med hela gruppen så att alla känner till all fakta. Faktabaserade svarsförslag finns under frågorna. Frågorna kan ges till gruppen innan de ser filmen eller så kan ämnet diskuteras på basis av frågorna efter filmen.

a. Hur identifierar man beklämmande situationer och hur avslutar man kontakten i sådana fall?

Beklämmande situationer kan uppstå överraskande. Det viktigaste i situationen är hur du känner dig själv. Du kan själv besluta när du avslutar kontakten som inte längre känns bra. Avsluta kontakten då det känns så för dig. Kontakten kan till exempel avslutas genom att stänga webbläsaren och vid behov spärra personen i tjänsten.

b. Ruska har diskuterat med en äldre vuxen på nätet och diskussionen har småningom övergått till mer personliga ämnen. Ruska har skickat avslöjande bilder på sig själv till personen ifråga. Personen har inte skickat bilder på sig själv trots att det utlovats. Nu har personen börjat kräva fler bilder av Ruska och hotat skicka de redan erhållna bilderna till Ruskas kompisar och alla bekanta om Ruska inte går med på det. Hur kan Ruska ta upp det här till diskussion för att få hjälp? Fundera tillsammans över tips som underlättar en diskussion.

Det kan kännas svårt och utmanande att börja diskutera. Diskussionen kan väcka skam- och skyldighetskänslor. Ingen situation är så obetydlig att du skulle behöva klara dig själv ur den. Det är dock viktigt att prata med någon eftersom det som tynger sinnet inte försvinner av sig självt. Du har rätt att få hjälp.

Det kan till exempel underlätta inledandet av en diskussion om man skriver upp det som hänt på papper och ger det till en vuxen. Det kan även underlätta om man på förhand skickar ett textmeddelande där man berättar att man har något viktigt att tala om. Ibland kan det vara enklare att första gången tala om något genom att skriva, då kan man först ta kontakt med till exempel olika chattjänster där vuxna svarar och hjälper. Att först berätta åt en närstående kan kännas svårt och då kan det underlätta att först berätta åt en utomstående vuxen.

c. Fundera tillsammans över situationer då gränsen för brott kan överstigas, till exempel vid skymfande, spridning av bild, fejkprofil. Hur lätt kan det ske?

I social media kan bilder och information spridas snabbt och omfattande. Det är också bra att komma ihåg att bilder, videor och övrig information som lagts ut på nätet inte nödvändigtvis kan raderas eftersom vem som helst kan ha kopierat informationen åt sig själv.

Situationerna kan vara väldigt olika där brottgränsen kan överskridas. Dylika situationer kan till exempel utgöras av följande situationer:

- Falsk information sprids på social media om att till exempel någon har en könssjukdom. Ryktet sprids till alla kompisar och de andra tror att det är sant. Detta leder till mobbning och offret besväras och skolgången försvåras. (ärekränkning)
- Kontakten på till exempel Snapchat med en annan ung kan ändras då den andra börjar be om avslöjande bilder men då den som ber om bilderna inte skickar bilder på sig själv. Efteråt börjar man ångra att man skickade bilderna och det framkommer att den andra i själva verket är äldre och föreslår en träff för att i lugn och ro reda ut saken. Situationen börjar bli beklämmande men man vill inte berätta åt någon närstående eftersom man inte vill orsaka skada åt någon annan. (grooming)
- En vuxen kvinna har blivit bekant med en minderårig pojke med ekonomiska problem på social media. Kvinnan erbjuder sig att hjälpa till ekonomiskt om pojken går med på att ha sex med henne. Situationen väcker skamkänslor men pengar skulle underlätta den ekonomiska situationen. (köp av sexuella tjänster av ung person)

Frågesport

I den här frågesporten har vi samlat ihop frågor gällande brott som sker på nätet och brottsprocessen. Frågesporten kan hållas i små grupper eller enskilt. Det är bra att gå igenom de rätta svaren tillsammans med hela gruppen.

Frågorna till frågesporten är också tillgängliga elektroniskt på framsidan till www.riku.fi/nuoret.

- 1) Om du har tagit en bild på skolgården, får du dela den på social media?
 - a. Nej, bilder som tagits på skolgården får inte delas på social media
 - b. Ja, om bilden inte driver med någon
 - c. Ja, man får alltid dela om den tagits på en offentlig plats

- 2) Det sprids privata uppgifter om Miskas hälsa på social media. Vilken brottsrubricering kan det vara fråga om?
 - a. Spridning av information som kränker privatlivet
 - b. Ärekränkning
 - c. Spridning av någon annans uppgifter är inte ett brott om uppgifterna stämmer

- 3) Kan ett hot som skrivits på nätet vara olagligt?
 - a. Nej, inte om det skrivits på skämt
 - b. Ja, om den som hotats upplever verklig rädsla
 - c. Nej, inte om det skrivits anonymt

- 4) Du har köpt en telefon från nätloppis. Du har betalat telefonen och på posten får du en tom förpackning. Hur ska du agera i situationen?
 - a. Ärendet är så obetydligt så det lönar sig inte att göra något
 - b. Det lönar sig att kräva pengar tillbaka från nätloppisen
 - c. Det lönar sig att göra en brottsanmälan och meddela nätloppisens administratör

- 5) Vad menas med grooming?
 - a. Förberedelse för sexuellt utnyttjande
 - b. Instrument som används inom musikgenren groove
 - c. En sexuell dansform

- 6) Du har fått en nakenbild på en bekant person i en WhatsApp-grupp, får du dela bilden vidare?
 - a. Ja, någon annan skickade ju den redan åt mig
 - b. Nej, jag har inte tillräckligt med information om bilden och situationen
 - c. Ja, ärendet berör inte mig

- 7) Vad menas med digitala fotspår?
 - a. All information som samlas på nätet, t.ex. lokaliseringssuppgifter, sökhistorik på nätet, profiler och kommentarer på social media
 - b. Tiden som jag dagligen använder på nätet
 - c. Antalet egna sociala mediekkanaler

- 8) Vad betyder ärekränkning på nätet?
 - a. Missbruk av adelsnamn
 - b. Spridning av falsk information som orsakar skada eller lidande
 - c. Bli illa till mods

- 9) Om du täcker din väns ansikte på bilden med bilden av en säl, kan du dela den på sociala medier?
- Ja, eftersom du själv tagit bilden
 - Ja, eftersom det är ett skämt trots att kompiserna inte fattar skämtet
 - Nej, man får inte publicera en bild på någon annan i hånfullt syfte
- 10) En Tinderprofil har skapats med Elias uppgifter utan Elias tillstånd. Kan det här vara ett brott?
- Ja, det är ett brott genast då profilen skapas
 - Ja, det kan ha skett ett brott om profilen har använts fel och om det skadat Elias
 - Nej, att skapa en falsk profil kan inte vara ett brott
- 11) En grupp har skapats i WhatsApp där Emilia inte är med. Gruppmedlemmarna skäller på Emilia och delar hemliga bilder på henne. Kan gruppmedlemmarna göra sig skyldiga till brott?
- Ja, en sådan här situation kan vara ett brott
 - Nej, eftersom Emilia inte vet om det
 - Nej, eftersom det är en sluten grupp
- 12) Vem kan du berätta åt om någon skickar beklämmande meddelanden åt dig?
- Inte åt någon, det är en hemlighet
 - Till någon pålitlig vuxen
 - Jag har själv också skickat meddelanden så det finns inget att säga
- 13) Om du efter att parrelationen upphört följer din tidigare partner, konstant skickar partnern meddelanden, hotar och håller koll, kan det här vara förföljelse?
- Nej, det är normalt att den andras förehavanden intresserar
 - Nej, men det här är dåligt beteende
 - Ja, en dylik situation kan uppfylla brottsrekvisitet för förföljelsebrott
- 14) Är det ett brott om man försöker köpa sex av en minderårig?
- Nej, det är endast ett brott om köpet förverkligas
 - Ja, att föreslå detta är ett brott
 - Nej, inte om det inte leder till något
- 15) Ville stör Senja upprepade gånger på Instagram. Senja har bett honom sluta skicka störande meddelanden men Ville slutar inte. Kan Senja be nätpoliserna om hjälp?
- Ja, nätpoliserna kan hjälpa i dylika situationer
 - Nej, nätpoliserna ingriper inte i händelser som skett på Instagram
 - Nej, ärendet är så obetydligt att de inte lönar sig att kontakta nätpoliserna
- 16) Du har mot din vilja fått bilder på en annan persons kön. Händelsen stör dig och du vill inte få bilder. Vad kan du göra?
- Det här händer hela tiden alla och det finns inget man kan göra
 - Det lönar sig att blockera personen som skickar bilderna i tjänsten och vid behov be om ytterligare hjälp
 - Det lönar sig att publicera bilderna vidare i andra sociala medier

- 17) Kan brottsanmälan göras på en gärningsman under 15 år?
- Nej, eftersom det straffrättsliga ansvaret börjar först vid 15 års ålder
 - Nej, men för föräldrarnas del
 - Ja, eftersom en under 15-årig person är ersättningsskyldig för sina brott
- 18) Hur gör man en brottsanmälan?
- På vilken polisstation som helst eller vid mindre brott via internet eller per telefon
 - Endast genom att besöka polisstationen i den egna regionen
 - Genom att ringa nödcentralen
- 19) Vad gör Brottsofferjouren?
- Ritar seriebilder av brott
 - Hjälper och stöder brottsoffer, deras närstående och personer som vittnar i brottmål
 - Utredde brottshändelserna
- 20) Kan man göra en brottsanmälan trots att man inte känner till gärningsmannen?
- Ja, det är polisens uppgift att ta reda på gärningsmannen.
 - Nej, polisen undersöker inte om det inte finns ett foto på gärningsmannen
 - Nej, polisen har annat som brådskar

Svaren till frågesporten

- 1) B, Bilder som tagits på offentliga platser får delas om bilderna inte driver med någon på bilden.
- 2) A, Då man delar privata uppgifter om en annan person, såsom hälsorelaterade uppgifter, så att de är tillgängliga för många människor, kan eventuellt brottsrekvisitet för spridning av information som kränker privatlivet uppfyllas.
- 3) B, Hot som skrivits på nätet kan även uppfylla rekvisit för brott och om den hotade upplever verklig rädsla för den egna säkerheten.
- 4) C, Det lönar sig att göra en brottsanmälan till polisen. Det lönar sig även att meddela loppisens administratör om händelsen eftersom bedragaren kan ha flera bluffannonser.
- 5) A, Grooming betyder förberedande av barn för sexuellt utnyttjande. Detta inleds ofta på nätet, till exempel genom att kommentera bilder och skapa kontakter. Syftet är att komma i sexuell kontakt eller få barnet att agera sexuellt. Det är fråga om en straffbar handling.
- 6) B, Man får aldrig dela en nakenbild av någon annan trots att någon annan skickat den åt dig. Personen på bilden är nödvändigtvis inte medveten om det och har inte gett tillstånd att dela den med andra. Delning av en minderårigs nakenbild kan uppfylla rekvisit för brott.
- 7) A, Då man publicerar innehåll i olika tjänster och besöker många nätsidor lämnar man digitala fotspår efter sig som avslöjar information om användaren då de läggs ihop.
- 8) B, Det kan vara fråga om ärekränkning då falsk information sprids om någon annan och om det orsakar skada eller lidande för offret.
- 9) C, Bilden får inte delas i social media om den tagits i hånfullt syfte.
- 10) B, Skapandet av fejkprofilen uppfyller i sig ännu inte rekvisit för brott, men om profilen missbrukas och om den orsakar skada för offret kan det vara fråga om ett brott.
- 11) A, Skymfande och delande av hånfulla bilder i en sluten grupp kan uppfylla rekvisit för brott, det kan vara fråga om till exempel ärekränkning.
- 12) B, Det är alltid bra att berätta åt någon pålitlig vuxen om man får beklämande meddelanden.
- 13) C, det är fråga om förföljelse då någon upprepade gången hotar, följer, kollar upp, tar kontakt eller på annat sätt förföljer någon så att det orsakar rädsla och ångest hos den förföljda.
- 14) B, Det är fråga om ett brott då man lovar eller ger ersättning för sexuella handlingar åt en minderårig, till exempel erbjuder pengar för sex.

- 15) A, Nätpolisen kan kontaktas med låg tröskel. Nätpoliser kan ge råd i situationen och vid behov ge en varning åt den som stör.
- 16) B, Oberoende av innehållet du får, det viktiga är hur du känner dig. Om kontakten från någon annan känns beklämmande ska du blocka ifrågavarande person och berätta om situationen åt en pålitlig vuxen.
- 17) C, En under 15-åring är skyldig att ersätta skador hen orsakat och situationen måste stoppas.
- 18) A, Brottsanmälan kan göras på vilken polisstation som helst eller vid mindre brott på nätet eller per telefon.
- 19) B, Brottsofferjourens (RIKU) uppgift är att hjälpa brottsoffer, deras närstående eller vittnen i brottmål. RIKU erbjuder även praktiska råd, stöd och information i brottmål.
- 20) A, Det kan man. Det är polisens uppgift att ta reda på gärningsmannen. Trots att man inte får tag på gärningsmannen kan offret ändå ha möjlighet till ersättningar och behövlig hjälp.

Bibliografi

Chassiakos, Y., Radesky, J., Christakis, D., Moreno, M. & Cross, C. 2016. Children and Adolescents and Digital Media. American Academy of Pediatrics. 10.1542/peds.2016-2593 originally published online October 21, 2016. <http://pediatrics.aappublications.org/content/pediatrics/early/2016/10/19/peds.2016-2593.full.pdf>. Viitattu 21.9.2018.

Digitaalinen vaino parisuhteessa. 2017. Varjo-hanke. https://varjosta.fi/wp-content/uploads/2018/06/DigitaalinenVainoParisuhteessa_korjattu.pdf. Viitattu 11.9.2018

Haasio, A. 2016. Koukussa nettiin. Lapset, nuoret ja verkon vaarat. Helsinki: BTJ Finland Oy

Laitinen, J. 2017. Kodin kyberopas. Ohjeita digitaaliseen arkeen. Turvallisuuskomitea. Helsinki: Lönnberg Print

Pönkä, H. 2017. Open somekirja. Sosiaalisen median oppimisympäristöt ja menetelmät. Jyväskylä: Docendo Oy

Stowell, L. 2017. Oikeella tavalla online. Helsinki: Lasten keskus ja kirjapaja OY

BILAGA 1.

Brev till vårdnadshavarna

Hej,

Tillsammans med de unga har vi på basis av Brottsofferjourens (RIKU) material gått igenom olika våldsfenomen med olika teman. Materialpaketet Metoder för att föra brottmål på tal innefattar sju paket med olika teman av vilka vi har gått igenom ett. Videorna i materialpaketen finns på Brottsofferjourens YouTube-kanal <https://www.youtube.com/user/Rikosuhripaivystys>.

Materialpaketen är:

Vad är våld i sällsapsrelationen? – Reflektion gällande identifieringen av de egna gränserna

Det fysiska våldets allvar och samtalets betydelse

Identifiering av sexualbrott och vikten av att söka hjälp

Man får prata om familjevåld – Vad menas med att få hjälp?

Identifierar vi brott som sker i skolan?

Brott som sker på nätet och vikten av att föra dem på tal

Betydelsen av förebyggande diskussion och stödandet av unga brottsoffer – till vårdnadshavarna

Gällande allmänbildningen är det viktigt att vara medveten om ovannämnda ämnen. Det är bra att i förebyggande syfte diskutera med de unga. Materialpaketen sätter ord på dessa svåra ämnen. En genomgång av fenomenen underlättar identifieringen av brottmålen och minskar onödig känsla av skam i samband med fenomenen.

Det är bra att den unga vet att man vid behov kan diskutera dessa svåra saker även hemma.

Det finns en finskspråkig video riktad till vårdnadshavarna (Vanhemmat nuoren rikoksen uhrin tukena). Videon finns på adressen <https://www.youtube.com/user/Rikosuhripaivystys> under rubriken "Nuoret rikoksen uhrin". Videon har svensk text.